

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра права (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проєктної групи/
Голова НМК

 Голубов А. Є.
(підпис) (ініціали та прізвище)

«31» серпня 2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 08 Право
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 081 Право
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Право
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2020 рік

Робоча програма Екологічне право
(назва дисципліни)
для студентів за спеціальністю 081 Право
освітньою програмою Право

«31» серпня 2020 р., – 26 с.

Розробник: к.ю.н., доцент кафедри Савчук О. О.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання) (підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри права
(назва кафедри)

Протокол № 1 від «31» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри д-р юр. наук, проф.
(науковий ступінь і вчене звання) Г.О. Спіцина
(підпис) (ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 5	Галузь знань <u>08 Право</u> (шифр і найменування) Спеціальність <u>081 Право</u> (код і найменування) Освітня програма <u>Право</u> (найменування) Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Обов’язкова
Кількість модулів – 2		Навчальний рік
Кількість змістовних модулів – 2		2020/2021
Індивідуальне завдання _____ (назва)		Семестр
Загальна кількість годин – 150		_7_-й
		Лекції*
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –		_24_ годин
		Практичні, семінарські*
		24 годин
		Лабораторні*
		_____ годин
		Самостійна робота
	102 години	
	Вид контролю	
	модульна контрольна робота, контрольна робота, іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 48/102.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів знань основних положень екологічного права та навичок застосування відповідного законодавства, яке регламентує охорону навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в державі, для вирішення ситуацій, що виникають у практичній діяльності в цій сфері, а також формування прагнення до збереження навколишнього середовища.

Завдання:

- дати знання та розуміння понятійного апарату екологічного права;
- сформувані знання і розуміння особливостей застосування норм екологічного права та відповідного законодавства, яке регулює відносини з охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в державі;
- сформувані вміння самостійної підготовки проектів актів правозастосування, передбачених екологічним законодавством;
- сформувані правову та екологічну культуру особистості, сформувані розуміння важливості збереження навколишнього середовища.

Результати навчання :

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати : основні положення та категорійний апарат екологічного права; сучасний стан науки екологічного права; систему екологічного законодавства, поняття та зміст екологічних відносин, правові основи управління природокористуванням і охороною довкілля; екологічні права та обов'язки громадян; права власності на природні ресурси та комплекси; загальні положення права природокористування.

вміти: володіти первинними навиками вирішення юридичних питань, які виникають у зв'язку з екологічними правовідносинами;

орієнтуватися у системі чинного екологічного законодавства;

застосовувати категорії екологічного права самостійно поповнювати, систематизувати і застосовувати правові знання.

Міждисциплінарні зв'язки:

Навчальна дисципліна «Екологічне право» належить до дисциплін практично-професіонального циклу.

При вивченні даної дисципліни використовуються знання, отримані з наступних дисциплін – «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Цивільне право», «Адміністративне право», «Кримінальне право» – пререквізити;

Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні таких дисциплін – «Правове регулювання екологічної безпеки», «Земельне право», «Аграрне право», «Господарське право»; «Проблеми застосування юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства», «Економіко-правове регулювання природокористування та охорони довкілля», «Проблеми реалізації та захисту екологічних прав та обов'язків громадян», «Договори в екологічному праві», «Правове забезпечення охорони природних ресурсів та комплексів», «Правові засади дозвоільно-договірної системи у сфері природокористування», «Порівняльне екологічне право», «Вирішення спорів у галузі використання природних ресурсів та охорони довкілля», «Проблеми забезпечення права власності на природні ресурси та комплекси», «Міжнародне екологічне право», «Міжнародне та Європейське право навколишнього середовища», «Порівняльне міжнародне екологічне право» - постреквізити.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. «Загальна частина»

Тема 1. Предмет, метод, система, принципи та джерела екологічного права

Науково-правові концепції та методологія взаємодії суспільства та природи. Поняття екологічного права як галузі права; етапи його становлення та розвитку. Поняття, сутність та зміст еколого-правових відносин, їх класифікації. Підстави виникнення, зміни та припинення екологічних правовідносин. Доктринальні підходи до визначення об'єктів та суб'єктів екологічних правовідносин. Особливості методу правового регулювання екологічних відносин. Принципи екологічного права та екологічного законодавства. Система екологічного права.

Поняття та особливості джерел екологічного права, їх правова класифікація та система. Міжнародно-правові акти як джерела екологічного права. Співвідношення національного і міжнародного законодавства та особливості їх застосування.

Тема 2. Правові основи управління природокористуванням та охороною довкілля.

Система та повноваження органів управління природокористуванням та охороною довкілля загальної та спеціальної компетенції. Правове забезпечення участі громадськості в екологічному управлінні природокористуванням та охороною довкілля. Поняття та зміст функцій управління природокористуванням та охороною довкілля. Процедура

реалізації функцій управління природокористуванням та охороною довкілля (еколого-правовий процес).

Тема 3. Екологічні права та обов'язки громадян.

Становлення та розвиток інституту екологічних прав та обов'язків громадян, їх загальна характеристика. Поняття, особливості та класифікація екологічних прав та обов'язків громадян. Гарантії реалізації екологічних прав громадян. Проблеми охорони та захисту екологічних прав громадян. Законодавство України та Європейського Союзу у галузі захисту екологічних прав громадян. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. Закон України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини”. Практика захисту екологічних прав громадян у Європейському суді з прав людини.

Тема 4. Право власності на природні ресурси та комплекси.

Поняття, зміст та особливості права власності на природні ресурси. Загальна характеристика форм права власності на природні ресурси та комплекси. Особливості права власності Українського народу на природні ресурси. Право державної власності на природні ресурси: поняття, об'єкти, суб'єкти, підстави та порядок виникнення та припинення. Право комунальної власності на природні ресурси: поняття, об'єкти, суб'єкти, підстави та порядок виникнення та припинення. Особливості правового регулювання права спільної комунальної власності на природні ресурси та комплекси. Право приватної власності на природні ресурси: поняття, об'єкти, суб'єкти, підстави та порядок виникнення та припинення. Порядок та особливості безоплатного набуття громадянами України у приватну власність природних ресурсів. Особливості припинення права приватної власності у зв'язку з відчуженням природних ресурсів для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. Основні права та обов'язки власників природних ресурсів. Обмеження, захист і гарантії реалізації прав власників природних ресурсів. Юридична відповідальність за порушення права власності на природні ресурси. Особливості юридичної відповідальності за укладання угод, що порушує право власності на природні ресурси та комплекси.

Тема 5. Загальна характеристика та зміст права природокористування.

Основні принципи природокористування. Об'єкти та суб'єкти права природокористування. Види права природокористування, їх класифікація. Право загального і спеціального природокористування та їх ознаки. Особливості користування природними ресурсами на умовах оренди. Особливості користування природними ресурсами континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони. Юридичні підстави виникнення,

зміни та припинення права природокористування. Захист суб'єктивних прав природокористувачів.

Тема 6. Особливості правового регулювання охорони та використання земель.

Земля як об'єкт охорони та використання, її значення як основного національного багатства України. Загальна характеристика права землекористування, його суб'єкти та об'єкти, принципи та види. Підстави виникнення та припинення права землекористування. Правова охорона земель. Правова охорона ґрунтів. Особливості охорони та використання особливо цінних земель. Консервація земель.

Модульний контроль

Змістовий модуль 2. «Особлива частина»

Тема 7. Правове регулювання охорони та використання вод.

Загальна характеристика права користування водами: поняття, принципи, об'єкти, суб'єкти. Види права водокористування. Право користування водними об'єктами на умовах оренди. Підстави і порядок виникнення та припинення права водокористування. Права та обов'язки водокористувачів. Правові заходи охорони вод. Правове забезпечення запобігання шкідливої дії вод. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про використання і охорону вод та відтворення водних ресурсів. Особливості розгляду спорів у сфері охорони та використання вод.

Тема 8. Правове регулювання об'єктів природно-заповідного фонду.

Поняття та загальна характеристика природно-заповідного фонду України як ключового об'єкту національної екологічної мережі України. Правова класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Види використання об'єктів природно-заповідного фонду. Організаційно-правові форми відновлення, охорони та збереження об'єктів природно-заповідного фонду. Характеристика правового режиму охоронних та захисних зон природно-заповідного фонду. Особливості використання та охорони окремих видів територій природно-заповідного фонду. Особливості юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства щодо використання та охорони об'єктів природно-заповідного фонду України. Майнова відповідальність за спричинення шкоди природним територіями, що особливо охороняються, та об'єктам природно-заповідного фонду України. Поняття та загальна характеристика курортних і лікувально-

оздоровчих територій (зон) як складових елементів національної екологічної мережі України. Поняття та юридичні ознаки курорту, порядок визнання та оголошення лікувально-оздоровчої місцевості курортом. Правове регулювання використання та охорони буферних зон національної екомережі. Поняття рекреаційних територій та їх види. Особливості їх використання, відновлення та правової охорони. Юридична відповідальність за порушення законодавства про екологічну мережу.

Тема 9. Правове регулювання охорони та використання надр.

Загальна характеристика права користування надрами: поняття, суб'єкти, об'єкти. Надра як об'єкт правової охорони та використання. Загальна характеристика та співвідношення державного фонду надр та державного фонду родовищ корисних копалин. Гірничий відвід як об'єкт права користування надрами. Види права надрокористування. Підстави та порядок виникнення, зміни, призупинення та припинення права користування надрами. Підстави та порядок надання та вилучення гірничих відводів. Особливості використання надр на підставі угод про розподіл продукції. Особливості використання окремих корисних копалин (нафти і газу, уранових руд, дорогоцінних металів та каміння тощо). Права та обов'язки користувачів надр, захист та гарантії їх прав. Особливості юридичної відповідальності за порушення гірничого законодавства України.

Тема 10. Правове регулювання охорони та використання рослинного світу і тваринного світу.

Рослинний світ як об'єкт правової охорони та використання. Загальна характеристика природних рослинних ресурсів та їх класифікація. Форми використання природних рослинних ресурсів, їх правове забезпечення. Правове регулювання спеціального використання природних рослинних ресурсів та його особливості. Правові засади охорони рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин та типових природних рослинних угруповань. Червона книга України. Зелена книга України. Особливості розгляду спорів у сфері охорони та використання рослинного світу.

Ліс як об'єкт права природокористування. Види права лісокористування, їх особливості. Правове регулювання здійснення загального та спеціального використання лісових ресурсів. Види спеціального використання лісових ресурсів. Права та обов'язки лісокористувачів. Правові засади відтворення, охорони та захисту лісів. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про рослинний світ та лісового законодавства.

Особливості правового регулювання охорони та використання тваринного світу. Тваринний світ як об'єкт охорони та використання.

Загальна характеристика права користування тваринним світом: поняття, об'єкти, суб'єкти та види. Загальні підстави і порядок виникнення та припинення права використання об'єктів тваринного світу. Права та обов'язки користувачів тваринного світу. Правові підстави та межі загального використання тваринного світу. Правові засади спеціального використання тваринного світу. Правове регулювання полювання та мисливського господарства. Правове регулювання здійснення рибальства. Правові засади використання диких тварин у наукових, культурно-освітніх, виховних, естетичних і комерційних цілях. Правове регулювання використання, відтворення та охорони об'єктів тваринного світу, що занесені до Червоної книги України. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну незаконним добуванням об'єктів тваринного світу. Особливості розгляду спорів у сфері охорони та використання тваринного світу.

Тема 11. Правова охорона довкілля при здійсненні господарської діяльності.

Господарська діяльність у системі економічних та екологічних інтересів. Екологічна та економічна політики держави, їх конвергенція в умовах стратегій сталого розвитку. «Зелена економіка» та екологічне господарювання в її складі. Правові засоби та режими забезпечення екологічних інтересів у сфері господарювання. Інноваційна діяльність у сфері навколишнього природного середовища при здійсненні господарської діяльності

Тема 12. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. Вирішення спорів.

Поняття, загальна характеристика та види юридичної відповідальності в екологічному праві. Визначення та головні ознаки екологічного правопорушення. Особливості, склад, загальна класифікація екологічних правопорушень. Особливості відшкодування майнової шкоди, заподіяної довкіллю. Вирішення екологічних спорів.

Модульний контроль

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	с	лаб	с. р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовний модуль 1. Загальна частина					
Тема 1. Предмет, метод, система, принципи та джерела екологічного права.	2			-	
Тема 2. Правові основи екологічного управління.	2			-	
Тема 3. Екологічні права та обов'язки громадян.	2			-	
Тема 4. Право власності на природні ресурси та комплекси.	2			-	
Тема 5. Загальні положення права природокористування.	2			-	
Тема 6. Правове регулювання охорони та використання земель.	1			-	
Змістовний модуль 2	1				
Тема 7. Правове регулювання охорони та використання вод.	2			-	
Тема 8. Правове регулювання об'єктів природно-заповідного фонду.	2			-	
Тема 9. Правове регулювання охорони та використання надр.	2			-	
Тема 10. Правове регулювання охорони та використання	2			-	

рослинного світу і тваринного світу.					
Тема 11. Правова охорона довкілля при здійсненні господарської діяльності.	2			-	
Тема 12. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. Вирішення спорів.	1			-	
Підготовка до модульного контролю					
Модульний контроль	1				
Разом за змістовним модулем					24

5. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, метод, система, принципи та джерела екологічного права.	
2	Правові основи екологічного управління.	
3	Екологічні права та обов'язки громадян.	
4	Право власності на природні ресурси та комплекси.	
5	Загальні положення права природокористування.	
6	Правове регулювання охорони та використання земель.	
	Модульний контроль	
7	Правове регулювання охорони та використання вод.	
8	Правове регулювання об'єктів природно-заповідного фонду.	
9	Правове регулювання охорони та використання надр.	
10	Правове регулювання охорони та використання рослинного світу і тваринного світу.	
11	Правова охорона довкілля при здійсненні господарської діяльності.	

1 2	Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. Вирішення спорів.	
	Модульний контроль	
	Разом	24

6. Теми практичних занять

Непередбачено

7. Теми лабораторних занять

Непередбачено

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки населення й територій.	
2	Правові засади економічного механізму природокористування й охорони навколишнього природного середовища.	
3	Правова охорона атмосферного повітря, озонового шару й клімату.	
4	Правове регулювання формування і функціонування екологічної мережі України.	
5	Правове регулювання поводження з відходами.	
6	Правове регулювання використання й охорони природних ресурсів континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони України.	
7	Правова охорона навколишнього природного середовища в населених пунктах.	
8	Міжнародно-правова охорона навколишнього природного середовища. Право охорони навколишнього природного середовища Європейського Союзу.	
	Підготовка до модульного контролю	
	Разом	192

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальні заняття навчальним планом не передбачені.

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекційних, семінарських (практичних) занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні, навчальні посібники), підручниками, електронним ресурсом.

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді заліку.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Загальні критерії оцінювання знань

Вид активності	Зміст активності	Кількість видів	Кількість балів за вид	Всього балів
Робота на практичному занятті	Вирішення практичних завдань по темі курсу, розкриття теоретичних питань, активна участь в їх обговоренні	12	0 - 2	24
Контрольна робота	Письмове виконання роботи, що може складатися або тільки з тестових завдань, або з тестових завдань разом із розгорнутою відповіддю на теоретичні питання в рамках програми курсу, або з письмового вирішення практичного завдання.	2	0 – 7.5	15
Індивідуальна робота	Виконання одного або декількох видів індивідуальних творчих або науково-дослідницьких завдань	види роботи наведені в окремій таблиці	шкала оцінювання за кожний вид роботи вказана в окремій таблиці	17

Самостійна робота	самостійне виконання завдань під методичним керівництвом викладача: - складання бібліографічних списків (переліку літератури) за заданою викладачем темою; - складання переліку нормативно-правових актів за заданою темою; - створення тестів (підготовка тестових питань з варіантами відповідей за темами курсу – не менше 3-х тем та не менше 10 питань по кожній темі); - розробка схематичного представлення матеріалу по темах курсу (схем, таблиць та ін.)	4	5	20
Активність на заняттях	Відвідування лекції	12	0-1	12
	Відвідування практичних занять	12	0-1	12

Кількість балів	Форми індивідуальної роботи студентів
0-17 балів	- участь у науковому гуртку кафедри (підготовка під керівництвом наукового керівника і виступ з науковою доповіддю на засіданні наукового гуртка кафедри); - виступ на студентській або іншій науковій конференції, круглому столі з науковою доповіддю (повідомленням) в межах тематики навчальної дисципліни; - підготовка студентської наукової роботи в межах тематики програми з навчальної дисципліни для участі її у всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт; - публікація 2-х тез наукових доповідей з тематики навчальної дисципліни у матеріалах наукових конференцій; - публікація 1 статті в науковому виданні в межах тематики програми навчальної дисципліни;
0 - 13 балів	- тематичне узагальнення правозастосовної практики з метою отримання поглиблених знань щодо особливостей застосування окремих норм національного та міжнародного законодавства; - підготовка і написання реферату за однією з рекомендованих кафедрою тем в рамках навчальної дисципліни; - підготовка презентації за заданою викладачем темою курсу, представлення її за допомогою технічних засобів; - складання задач по темам курсу на основі практичних ситуацій (не менше 3-х задач)
0-8 балів	- підготовка невеликої (не більше 5-10 - ти хв.) наукової доповіді в межах тематики програми навчальної дисципліни, її презентація на практичному занятті в рамках вивчення поточної теми; - пошук та підготовка довідкової інформації за визначеною викладачем темою навчального курсу
0-4 бали	
	- анотування наукової періодичної літератури (наукових статей, тез тощо); - відвідування наукових, науково-практичних конференцій, круглих столів та інших заходів, пов'язаних з навчальною дисципліною

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Несистематичне відвідування занять Відсутність на заняттях без поважних причин. Не достатньо висока активність студентів під час аудиторних занять. Засвоєння окремих положень змістового модулю. Неповні відповіді, допущення помилок при розв'язанні задач. Не достатнє знання категорій господарського права. Певні складності при застосуванні нормативних актів з господарського законодавства. Невпевнені навички публічного представлення матеріалу. Показати мінімум знань та умінь.

Добре (75-89). Систематичне відвідування аудиторних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин. Достатньо висока активність студента під час аудиторних занять, наявність конспекту лекцій з навчальної дисципліни. Засвоєння основних положень тем змістових модулів, допущення незначних помилок при розв'язанні задач, уміння орієнтуватися у системі нормативних актів з господарського законодавства, обізнаність із постановами та роз'ясненнями вищих судових інстанцій. Засвоєння категорій господарського права та здатність коректно оперувати ними. Здатність публічно представити матеріал.

Відмінно (90-100). Систематичне відвідування аудиторних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин. Висока активність роботи під час аудиторних занять (лекційних, семінарських, практичних робіт), наявність якісного, повного конспекту лекцій. Засвоєння всього матеріалу тем змістового модулю. Повні та обґрунтовані відповіді при розв'язанні задач. Знання категорій господарського права та здатність вільно та коректно оперувати ними. Уміння опрацьовувати та застосовувати нормативні акти господарського законодавства. Обізнаність із постановами та роз'ясненнями вищих судових інстанцій. Вміння мислити узагальнено, здатність публічно представляти матеріал.

12.4 Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених Положення про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>)

13. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій;
2. Навчально-методичний комплекс дисципліни (НМКД);
3. Дібрано матеріали для самостійної роботи студентів.

4. Інтернет-сторінки міжнародних та регіональних органів

Шкала оцінювання: традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО»

1. Предмет екологічного права.
2. Види екологічних правовідносин.
3. Поняття та види об'єктів екологічного права.
4. Поняття екологічного права.
5. Принципи екологічного права.
6. Метод екологічного права. Його основні ознаки.
7. Система екологічного права.
8. Загальна характеристика джерел екологічного права.
9. Конституційні засади регулювання екологічних суспільних відносин.
10. Закони як джерела екологічного права.
11. Міжнародні договори як джерела екологічного права.
12. Поняття, зміст та особливості права власності на природні ресурси та комплекси.
13. Право власності Українського народу на природні ресурси та комплекси.
14. Право приватної власності на природні ресурси та комплекси: об'єкти, суб'єкти, підстави виникнення та припинення.
15. Право комунальної власності на природні ресурси та комплекси: об'єкти, суб'єкти, підстави виникнення та припинення.
16. Право державної власності на природні ресурси та комплекси: об'єкти, суб'єкти, підстави виникнення та припинення.
17. Охорона права власності на природні ресурси та комплекси, юридична відповідальність за його порушення.

18. Поняття та підстави юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.
19. Особливості цивільної відповідальності за порушення екологічного законодавства.
20. Поняття управління в сфері природокористування та охорони довкілля.
21. Функції управління в сфері природокористування та охорони довкілля.
22. Органи управління загальної компетенції в сфері природокористування та охорони довкілля.
23. Органи управління спеціальної компетенції в сфері природокористування та охорони довкілля.
24. Правове забезпечення обліку природних ресурсів.
25. Правове регулювання екологічного контролю, його поняття та види.
26. Правове регулювання екологічного моніторингу, його поняття та види.
27. Правове забезпечення оцінки впливу на довкілля.
28. Екологічна стандартизація та нормування: правові засади, поняття та об'єкти.
29. Право природокористування. Його поняття, зміст та види.
30. Особливості загального природокористування: його правове забезпечення.
31. Особливості спеціального природокористування: його правове забезпечення.
32. Правові засади використання природних ресурсів на умовах оренди.
33. Підстави виникнення та припинення права природокористування.
34. Загальна характеристика екологічних прав громадян: поняття та класифікації.
35. Право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля.
36. Право громадян на відшкодування шкоди, заподіяної порушенням права на безпечне довкілля.
37. Право громадян на одержання екологічної інформації.
38. Екологічні обов'язки громадян: їх юридична природа та класифікації.
39. Гарантії реалізації екологічних прав громадян.
40. Особливості правової охорони, форми та способи захисту екологічних прав громадян.
41. Правове регулювання екологічної безпеки: поняття, об'єкти, суб'єкти та види.
42. Правові заходи щодо забезпечення вимог екологічної безпеки.
43. Особливості юридичної відповідальності за правопорушення в галузі забезпечення екологічної безпеки.
44. Надзвичайні екологічні ситуації, їх юридична природа та класифікації.
45. Поняття зони надзвичайної екологічної ситуації, юридичні підстави та порядок їх оголошення.
46. Правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації.
47. Економіко-правовий механізм природокористування та охорони довкілля: поняття та складові.

48. Екологічний податок: сутність, суб'єкти та об'єкти оподаткування.
49. Плата за спеціальне використання природних ресурсів: види та особливості справляння.
50. Загальна характеристика права землекористування.
51. Особливості правової охорони земель.
52. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства.
53. Правовий режим водоохоронних зон.
54. Правовий режим прибережних захисних смуг.
55. Права та обов'язки користувачів водних об'єктів.
56. Види права водокористування.
57. Правовий режим оренди водних об'єктів.
58. Підстави та порядок виникнення права спеціального водокористування.
59. Підстави та порядок припинення права спеціального водокористування.
60. Правова охорона вод.
61. Юридична відповідальність за порушення водно-го законодавства.
62. Право надрокористування: об'єкти та суб'єкти.
63. Види права користування надрами: загальна характеристика.
64. Правове регулювання геологічного вивчення надр.
65. Правове регулювання видобування корисних копалин.
66. Правове регулювання використання надр в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.
67. Особливості правовідносин щодо користування надрами на умовах угод про розподіл продукції.
68. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.
69. Рослинний світ як об'єкт правового регулювання: поняття та класифікація.
70. Правове забезпечення використання природних рослинних ресурсів.
71. Правова охорона рослинного світу: поняття та основні заходи.
72. Зелена книга України: правові засади та значення.
73. Правова охорона зелених насаджень в межах населених пунктів.
74. Юридична відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ.
75. Право лісокористування: поняття та види.
76. Правове забезпечення використання лісових ресурсів.
77. Правове регулювання заготівлі деревини.
78. Правове регулювання заготівлі другорядних лісових матеріалів.
79. Правова характеристика лісових сервітутів.
80. Правове регулювання використання корисних властивостей лісів.
81. Правові заходи по відтворенню лісів.
82. Правові заходи щодо охорони та захисту лісів.
83. Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства.
84. Право користування тваринним світом: поняття та види.
85. Мисливство та полювання: поняття та правове забезпечення.

86. Правове регулювання рибальства та ведення риб-ного господарства.
87. Правове регулювання добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі.
88. Юридична відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ.
89. Правові заходи щодо охорони атмосферного повітря.
90. Атмосферне повітря, озоновий шар і клімат як об'єкт правової охорони.
91. Особливості юридичної відповідальності за по-рушення законодавства у галузі охорони атмосферного повітря.
92. Правові засади формування екологічної мережі.
93. Поняття, об'єкти та структурні елементи екологічної мережі.
94. Порядок включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі: правове забезпечення.
95. Природно-заповідний фонд: класифікація територій та об'єктів, правовий режим.
96. Правовий режим національних природних парків.
97. Правовий режим ботанічних садів та дендрологічний парків.
98. Особливості правової охорони курортних та лікувально-оздоровчих територій.
99. Червона книга України: поняття, об'єкти та правове значення.
100. Юридична відповідальність за порушення законодавства про Червону книгу України

14. Рекомендована література

Нормативні акти:

- Конституція України від 28 червня 1996 р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
- Земельний кодекс України від 25.10.2001 р., № 2768-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
- Водний кодекс України від 06.06.1995 р., № 213/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 189.
- Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. (в ред. від 08.02.2006 р. № 3404) // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 21. – Ст. 170.
- Кодекс України про надра від 27.07.1994 р., № 132/94-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
- Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Частина 1. – Ст. 3248
- Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12. 1984 р., № 8073-X // Відом. Верхов. Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122
- Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р., № 2341-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст.131

- Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., № 4356-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
- Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р., № 5403-VI // Офіц. вісн. України. 2012. – № 89. – Ст.3589.
- Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р., № 1264 // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
- Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12. 2010 р., № 2818-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 3. – Ст. 158.
- Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р., № 2939-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
- Про екологічний аудит: Закон України від 24.06.2004 р., № 1862-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 500.
- Про охорону земель: Закон України 19.06.2003 р., № 962-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 349.
- Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р., № 963-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 350.
- Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р., № 3613-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 8. – Ст. 61.
- Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 282.
- Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07. 2004 № 1952-IV // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 30. – Ст. 1993.
- Про питну воду та питне водопостачання: Закон України від 10.01.2002 р. № 2918-III // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 6. – Ст. 223.
- Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999 р. № 1039 – XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 44. – Ст.391.
- Про нафту і газ: Закон України від 12. 07.2001 р. № 2665-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 50. – Ст. 262.
- Гірничий закон України від 06.10.1999 р. № 1127-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 50. – Ст. 433.
- Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999р. № 591-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 22-23. – Ст. 198.
- Про захист рослин: Закон України від 14.10. 1998 р. № 180-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 50-51. – Ст.310.
- Про тваринний світ: Закон України від 13.12. 2001 № // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 2. – Ст. 47.
- Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3055-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 30. – Ст. 201.
- Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000 р. № 1478-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 18. – Ст. 132.

Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 р. № 3677-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 17. – Ст. 155.

Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. № 486-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 15. – Ст. 107.

Про аквакультуру: Закон України від 18.09.2012 р., № 5293-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 43. – Ст. 616.

Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10. 1992 р. (у ред. від 21.06.2001 р. № 2556-III) // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 31. – Ст.1383.

Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994. № 4004-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII // Відом. Верхов. Ради України. – 2017. – № 29. – Ст.315.

Про екологічну мережу України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1864- IV // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 29. – Ст. 1950.

Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки : Закон України від 21.09.2000 р. № 1989-III // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 43. – Ст. 1817.

Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06. 1992 р. № 2456-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.

Про курорти: Закон України від 05.10.2000 р. № 2026-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 50. – Ст. 435.

Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995 р. № 162/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 21. – Ст. 152.

Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 36-37. – Ст. 242

Про поводження з радіоактивними відходами: Закон України від 30.06.1995 р. № 255/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 27. – Ст. 198.

Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 280-р //Офіційний вісник України. – 2017. – № 94. – стор. 61. – ст. 2859

Про основи національної безпеки: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відом. Верхов.Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-II // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 7. – Ст. 268.

Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XI // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13. 07. 2000 р. № 1908-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 42. – Ст. 348.

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03. 2000 р. № 1550-III // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 15. – Ст. 558.

Про забезпечення доступу до публічної інформації: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 11.11.2011 р. № 444 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 95. – Стор.181.

Про затвердження Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля: Наказ Мінприроди України від 18.12.2003 р. № 168 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 6. – Ст. 35.

Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля: Постанова Каб. Міністрів України від 29.06. 2011 р. № 771 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 55. – Ст. 2210.

Про затвердження положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05. 1998р. в редакції постанови від 07.04.2006 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 15. – Ст. 1080.

Про затвердження видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09. 1996 р. № 1147 // ЗП України. – 1996. – № 18. – Ст. 505.

Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення: Постанова Каб. Міністрів України від 10.08.1992 № 459 (в ред. Постанови Каб. Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1173) // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/459-92-%D0%BF>

Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів: Постанова Каб. Міністрів України від 23.05.2007 р. № 761 // Офіц. Вісн. України. – 2007. – № 39. – Ст. 1550.

Про затвердження порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами: Постанова Каб. Міністрів України від 30.05.2011 р. № 615 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 45. – Ст. 1832.

Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459: Постанова Каб. Міністрів України від 13.03.2002 р. № 321 (в ред. Постанови від 16.12.2015 р. № 1173) // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/321-2002-%D0%BF>

Про затвердження Типового договору оренди водних об'єктів: Постанова Каб. Міністрів України від 29.05.2013 р. № 420 // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 47. – Ст. 1692

Про затвердження Положення про Зелену книгу України: Постанова Каб. Міністрів України від 29.08. 2002 р. № 1286 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 36. – Ст. 1692

Навчальна література:

Основна:

- Екологічне право: [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А.П. Гетьмана. – Х.: Право, 2013. – 432 с.
- Екологічне право України : підручник для студ. вищих навч. закладів / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» ; за ред. І. І. Каракаша. – Одеса : Фенікс, 2012. – 788 с.
- Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Вид-во «Юрид. думка». – 2008. – 720 с.
- Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частина): навч. посібник / Балюк Г.І. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 192 с.
- Екологічне право. Загальна частина (схеми і таблиці) : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, В. В. Шеховцов та ін.; за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Х.: Право, 2015. – 342 с.
- Екологічне право. Особлива частина (схеми і таблиці) : підручник / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, О. В. Донець та ін.; за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Х.: Право, 2015. – 496 с.
- Екологічне право в запитаннях та відповідях : навч. посіб. / А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, В.Л. Бредіхіна та ін. ; за ред. А.П. Гетьмана. – Харків : Право, 2017. – 208 с.
- Правова доктрина України : у 5 т. – Х. : Право, 2013. Т. 4. : Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев та ін., ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – 848 с.
- Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, Г. В. Анісімова та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2014. – 784 с.
- Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / [А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. – Х.: Право, 2012. – 448 с.
- Андрейцев В. І. Актуальні проблеми екологічного права: новітні доктрини: ретроспективний аналіз та погляд у майбутнє / Володимир Іванович Андрейцев / Матеріали доповіді Міжнародного круглого столу «Актуальні проблеми екологічного права». – Д.: Національний гірничий університет, 2010. – 153 с.
- Гетьман А. П. Вступ до теорії еколого-процесуального права України: Навчальний посібник. – Харків: Основа, 1998. – 208 с.
- Костицький В. В. Екологія перехідного періоду: держава, право, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні). – 2-е вид. – К.: Український інформаційно-правовий центр, 2001. – 390 с.

Гетьман А.П., Здоровко Л.М. Регіональний екологічний контроль: теорія правового регулювання. – К.: Вид-во Інституту законодавчих передбачень і правової експертизи, 2004.

Додаткова:

Бредіхіна В. Л. Конституційні засади права громадян на безпечне навколишнє природне середовище / В. Л. Бредіхіна. – Х. : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2008. – 168 с.

Механізми та правові норми участі громадськості в процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля / За ред. С. В. Разметаєва. – Х.: ВПЦ «Контраст», 2011. – 168 с.

Савчук О. О. Процедурні правовідносини у лісовому законодавстві України : Монографія / О. О. Савчук; під заг. ред. проф. А. П. Гетьмана. – Харків, Видавництво “Фінарт”, 2016. – 242 с.

Соколова А. К. Флористичне право України: проблеми формування та розвитку : монографія / А. К. Соколова. – Х. : Право, 2009. – 288 с.

Судовий захист екологічних прав громадян України: Довід. для суддів / Краснова М. В., Малишева Н. Р., Шевчук П. І. та ін. – К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2001. – 178 с.

Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія / Н. Р. Кобецька. – Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. – 271 с.

Каракаш І.І. Право власності на природні об’єкти та їх ресурси в Україні: монографія. – Одеса; Юридична література, 2017. – 438 с.

Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки України: теоретичні аспекти: монографія / за заг. ред. В.М.Єрмоленка. – К.: НУБіП України, 2017. – 589 с.

Носік В. В. Право власності на землю Українського народу. Монографія. – К.: Юрінком Інтер – 2006. – 554 с.

Тагієв С. Р. Охорона довкілля в Україні (обов’язки фізичних осіб) : Монографія // За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., академіка АПрН України Н. Р. Малишевої – К.: ВД “Дакор”, 2014. – 192 с.

Туліна Е. Є. Правові засади використання рослинного світу : Монографія / Е. Є. Туліна. – Харків : Право, 2017. – 216 с.

Шуміло О. М. Екологічний правопорядок: інституційні складові: Монографія. – Х., ХНУВС, 2010. – 292 с.

Шеховцов В. В. Правове регулювання права приватної власності на об’єкти тваринного світу в Україні / За наук. ред. А. П. Гетьмана: монографія – Х.: Вид-во ФІНН – 2010 – 210 с.

Черкашина М. К. Юридичні гарантії права природокористування: моногр. / М. К. Черкашина; за ред. Гетьмана А. П. – Х.: ФІНН, 2010. – 176 с.

Комарницький В. М. Організаційно-правові питання спеціального природокористування: Монографія. – Луганськ : ЛДУВС, 2010. – 192 с.

Комарницький В. М. Право спеціального природокористування: Монографія. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 424 с.

Григор'єва Т. В. Правові засади використання, охорони та відтворення водних живих ресурсів: Монографія / Т. В. Григор'єва. – Х.: Право, 2011. – 176 с.

Юрескул В.О. Правове регулювання поведінки з побутовими відходами в Україні : Монографія / В. О. Юрескул ; Нац. ун-т «Одес.юрид.акад.». – Одеса : Фенікс, 2012. – 273 с.

Інформаційний ресурс

1. <http://rada.gov.ua>. – веб-сторінка Верховної Ради України.
2. <http://www.kmu.gov.ua>. – веб-сторінка Кабінету Міністрів України.
3. www.scourt.gov.ua. – веб-сторінка Верховного Суду
4. <http://www.nau.kiev.ua>. – веб-сторінка нормативні акти України.
5. <http://www.liga.net>. – веб-сторінка пошуковий сервер українського законодавства LIGA.
6. <http://www.upp.org.ua>. – веб-сторінка український правозахисний портал.
7. <http://www.yurpractika.com>. – веб-сторінка “Юридична практика”.
8. <http://www.yur-gazeta.com>. – веб-сторінка “Юридична газета”.
9. <http://www.avtoreferat.ukrlib.org>. – веб-сторінка каталог авторефератів дисертацій.
10. <http://www.lawukraine.com>. – веб-сторінка каталог українського юриста.